

ABOUT MAINTENANCE OF MECHANISM OF MODERNIZATION OF UKRAINIAN ECONOMY

Mamaluy A. A.

The maintenance of mechanism of modernization of the Ukrainian economy, which includes the processes of modernization, reformation and change of structure of economy, is considered. Existent scientific positions are explored in relation to these concepts and their basic lines are certain.

Key words: modernization, mechanism of economic modernization, economic reform, structure of economy, structural changes.

УДК 330.342.146

«СТРІЛА АРІМАНА» ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА НООСФЕРИЗАЦІЯ ГЛОБАЛІЗМУ

В. В. Броницька, кандидат економічних наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

У статті вводиться в соціально-економічний аналіз категорія «стріла Арімана», яка означає спотворення ноосферних процесів. Аналізуються шляхи захисту суспільного відтворення від негативного впливу «стріли Арімана». Неможливо заперечувати інтенсивність розвитку інформаційних, комунікаційних і технологічних аспектів сучасного світового господарства, однак наявність об'єктивних умов ноосферизації не означає автоматичної розбудови ноосферної цивілізації. Навпаки, ці можливості збільшують і кількість ризиків спотворення ноосфери та посилення розлюднюючих впливів на суспільне відтворення.

Ключові слова: ноосферизація, глобалізм, стріла Арімана, структура потреб, духовне виробництво.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми визначається необхідністю виокремлення, дослідження та розв'язання протиріччя між необхідністю космоцентричної гуманізації, побудови ноосферної цивілізації та реальним існуванням перешкоди, що здатна викривити, спотворити ці процеси, перетворити їх на протилежні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ступінь розробки даної теми не може бути достатнім у силу великої кількості її аспектів. Серед авторів, що розпочали тему ноосфери, звичайно, слід відзначити В. Вернадського,

Е. Ле Руа та П. Тейяр-де-Шардена. Нині цю тему активно розробляє А. Субетто. Автори, що зробили свій внесок у розуміння господарської культури та її ноосферних аспектів — це І. Бауер, О. Бузгалін, А. Гальчинський, Г. Задорожний, І. Єфремов, В. Єфімов, А. Колганов, М. Мойсєєв, О. Панарін, Ю. Пахомов, К. Петров, В. В. Онищенко, В. Тарасевич, В. Чешко, Л. Яковенко та ін.

Масштабність і неоднозначність інтеграційних світових тенденцій передбачає й значні ризики побудови не ноосферної цивілізації, а цивілізації інформаційно-матричної, з жорсткими антигуманними механізмами функціонування. Саме ці ризики та способи їх усунення потребують поглибленого та всебічного дослідження.

Формування цілей. Метою та завданнями цього дослідження є введення в соціально-економічний аналіз і розкриття змісту категорії «стріла Арімана», виявлення її проекції в духовному виробництві та аналіз шляхів припинення процесів деноосферизації, викривлення духовного виробництва й культури, а також аналіз можливостей інтеграції економічних знань до системи цілісного ноосферного знання.

Виклад основно матеріалу. Ноосферний розвиток, що або вже відбувається, або має відбуватися (у цьому є розбіжності точок зору різних науковців) вимагає у будь-якому разі свідомих зусиль, спрямованих на осмислення й формування ноосферної цивілізації (термін запропоновано М. Гальчинським [1]). Звичайно ж, знання, що може активно та несуперечливо впливати на геологічні, біологічні та інші процеси Землі, повинно бути цілісним, а не розподіленим по вузькоспеціалізованих галузях, не пов'язаних між собою. Відповідно, виникає необхідність шукати шляхи інтеграції знань. На наш погляд, задля цієї інтеграції серед іншого потрібно знаходити інтегральні універсальні категорії та універсальні критерії оцінки ефективності різних сфер людської життєдіяльності, що досліджуються різними науками. Однак на шляху ноосферного розвитку є суттєві перешкоди, які знаходяться у взаємопов'язаних сферах суспільного виробництва — як у матеріальній, так і в духовній. Духовне виробництво, що має в першу чергу утворювати разом з культурою засади для формування цілісного знання, інтеграції роз'єднаних знань і створення ноосферної цивілізації, містить у собі недоліки та протиріччя суспільного відтворення. Більш того, потрібно зрозуміти, що об'єктивні зміни, які відбулися у технологічному циклі, в інформаційних технологіях, у можливостях обробки та передачі інформації, утворюють як можливості для формування ноосфери, так і антиноосферних процесів (не організуючого та гармонізуючого впливу людської свідомості на природу, а, навпаки, руйнівного та хаосуотворюючого). Оскільки ноосферизація буття, в тому числі соціально-економічних відносин, може бути неоднозначною в залежності від соціально-економічного устрою суспільства, можна стверджувати, що сучасний глобалізм

транснаціонального капіталу постійно утворює «стрілу Арімана», яка спотворює ноосферні процеси та не дає відбутися планетарному об'єднанню на справді справедливій духовній основі.

«Стріла Арімана» — термін, що був застосований у літературному творі І. Єфремовим, видатним письменником і науковцем. Він означає певну силу, котра викривляє та спотворює будь-які добрі наміри, думки та вчинки, приводячи їх до зворотного впливу. Ті світові сили, що в сучасних умовах представляють глобалізм транснаціонального капіталу, не просто дуже активно підпорядковують собі суспільне відтворення, значною мірою «підлаштовуючи» його під себе, але й утворюють у системі духовного виробництва та культури проєкцію цієї «стріли Арімана», що відбувається через систему попкультури, псевдонауки і т. п. Усю сукупність проявів деносферизації чи антиноосферизації досягнути, звичайно, неможливо, тим більше, що певні «чужорідні» елементи можуть потрапляти до реальної науки чи мистецтва та гальмувати подальший процес розвитку, або ж навіть викривляти його. На нашу думку, певним таким видозміненим елементом постає така суттєва в економічній науці категорія, як «потреба», що є одним із системоутворюючих, базових понять. Власне, викликає запитання не визначення цієї категорії, а уявлення про структуру потреб людини, вплив на неї соціально-економічних реалій, а по суті, через структуру потреб і уявлення про людину як таку.

Значною мірою спотворене уявлення про людину може призвести до реального спотворення реальної людини. Це виявляється в таких категоріях як «економічна людина», «економічна поведінка». І в тому, і в іншому випадку виникає певне уявлення, що людина за певних обставин стає спрощеною конструкцією, яка діє ще примітивніше, ніж собака у відомих дослідах Павлова, що реагує на певні імпульси. У такому разі не дуже зрозуміло, як можна сподіватися на тотальний перехід від «економічної людини» до «людини творчої», якщо духовна атмосфера суспільства не покращилась, а зміни відбулися переважно у матеріальній сфері. Більш того, якщо враховувати, що співвідношення вільних форм духовного виробництва та його перетворених форм змінюється на користь останніх, духовність суспільства швидше знижується. Тоді виникає ще певне питання стосовно трансформації людини від економічної до творчої. Або творча людина в багатьох випадках так і залишилась економічною, лише змінюючи тяжку індустріальну працю на нову неалгоритмізовану діяльність, наслідками якої стають продукти перетворених форм духовного виробництва, або «економічна людина» є значною мірою міфологізованою категорією. Веберовський розподіл поведінки на сутнісно-раціональну та цілераціональну теж уявляється не зовсім правильним, оскільки, щоб діяти мов роботизована істота задля отримання прибутку, необхідно мати певні цінності, але зазвичай вони протилежні сутності людини.

Повертаючись до категорії «економічної людини», можна сказати таке: ця конструкція відображає певні патологічні риси окремих осіб — осіб з поведінкою цілераціональною (причому не тотально, а переважно), але міфом було те, що патологію приписали усім без винятку, ніби можливо абсолютно абстрагуватися від сукупності людського живого і несхематичного. Однак найнебезпечнішим у цій ситуації є те, що, створюючи хибні міфи, їхні творці запускають їх у соціальне середовище, де вони можуть перетворювати й спотворювати реальність, призначаючи нормою патологію, робити реальність більш патологічною.

Аналізуючи детерміністські інстанції К. Маркса, З. Фрейда та Ф. Соссюра, О. Панарін пише: «Звідси — особлива демонічна діалектика сучасної культури, саме те, що виступає перед нами з найбільшою добромисністю, що виступає від імені добра, ширості, справедливості, стає об'єктом найбільших переслідувань, викликає найбільшу злобу та ненависть. Оскільки за відкритою детерміністською аналітикою законом перетворених форм саме щирість є кращим передавачем ув'язнюючих інстанцій, оскільки не підозрює себе у ролі троянського коня» [2, с. 52]. Крім лінгвіста Ф. Соссюра (швейцарського мовознавця), наукові постаті, творчість яких аналізує О. Панарін, належать до класичної традиції модерну, тому мова ні в якому разі не йде про абсолютне заперечення їх здобутків, або про те, що ці теорії — марксизм і психоаналіз — навмисно, свідомо були створені для того, щоб дискредитувати людину в різний спосіб. Однак навіть серйозні наукові дослідження не можуть бути застраховані від певних похибок через різні причини і до кінця передбачити всі наслідки впливу духовного продукту на суспільство достатньо складно. Як сказав Ф. Тютчев: «Нам не дано предугадать, как слово наше отзовется». І навіть, якщо врахувати зміни співвідношення соціальних і біологічних циклів, які призвели до того, що оновлення технологій, зокрема управлінських, відбуваються частіше, ніж зміна поколінь, і за життя одного покоління технології змінюються декілька разів [3]. Однак, якщо певна подія викликає зміни негайно, це не означає, що це всі зміни, які вона викликає, і що згодом не буде ще більш віддалених та більш суттєвих (конструктивних або руйнівних) проявів. Сфера духовного виробництва є в цьому сенсі більш складною, ніж сфера матеріального, темпорально її вплив більш пролонгований і у просторі вона може охопити більші території й значно більшу кількість людей.

Що стосується постмодерністського сучасного етапу розвитку духовного виробництва взагалі та структуралізму, започаткованого Ф. Соссюром, зокрема, класичних виважених методологічних засад там не існує, отже, знання стає одночасно максимально суб'єктивним, тобто позбавленим універсальних, об'єктивних характеристик і способів верифікації, та при тому максимально безсуб'єктивним, оскільки означає і відсутність єдиного органічного смислоутворюючого тексту, й автора, а також того, на кого спрямований текст.

«Револьюційний поворот» Ф. Соссюра у лінгвістиці пов'язаний з відмовою від репрезентативної концепції мови. Традиційне мовознавство відокремлює те, що означає (знаки, які досліджує семіотика), та те, що означається (референт, з яким узгоджується те, що означає). Як підкреслює Ф. Соссюр, сучасною умовою розвитку лінгвістики є визнання незалежності знаку від референта і дослідження законів автономного знакового обміну» [2, с. 33–34]. Структуралізм і постструктуралізм не обмежилися лише сферою мови, а розчинилися у різних наукових і мистецьких сферах, зокрема в економічній науці, яка значною мірою дистанціювалась від соціальної реальності і ховається від проблем виробництва та суспільного відтворення за штучними конструкціями та схемами, не втілюючи у практику ті заходи, що реально спроможні подолати бідність, нерівність, економічну дискримінацію як окремих осіб, так і цілих держав і навіть континентів.

Ноосферизація як явище, передумови до якого визріли і є цілком об'єктивними, може відбуватися, але ті самі об'єктивні умови, що призводять до формування ноосфери, можуть створювати в залежності від суб'єктивного фактора цілком протилежні процеси. Великою мірою об'єктивність назрівання оформлення ноосферної цивілізації обумовлена співвідношенням соціальних і біологічних циклів, про що йшлося вище. Можна ще навести слова Ф. Енгельса про те, що «наука рухається вперед зі швидкістю прямо пропорційною масі знань, успадкованих від попередніх поколінь» [4, с. 568]. Не лише співвідношення циклів, але й наявна кількість інформації як продукту людської праці є об'єктивною причиною назрівання ноосферної цивілізації. Однак одночасно неможливо говорити про ноосферну цивілізацію та ноосферну культуру, якщо людська свідомість, що скеровує соціально-економічні процеси, діє в протилежному напрямі. При цьому поштовх до такої демонічної ноосферизації і є проявом «стріли Арімана», яка підростає одночасно з гуманними ноосферними тенденціями. Сліди цієї стріли можливо знайти у культурі та всіх сферах духовного виробництва. Як уже було сказано вище, суттєве викривлення економічній науці надало те уявлення про структуру людських потреб, яке в ній панувало.

Уявлення про людські потреби, яке існує в усьому напрямку «економікс», і по суті яке і обумовило наявність такої конструкції як економічна людина, значною мірою спирається на дарвіністський природний відбір і конкуренцію. Це зручно збіглося із соціальним відбором та конкуренцією, що пропонують адепти необмеженого ринку. Однак навіть теорію Ч. Дарвіна не без підстав критикують сучасні науковці. Так, І. Бауер зазначає, що Ч. Дарвін неприпустимо поміняв місцями співробітництво, солідарність і кооперацію та конкуренцію. Він наводить численні приклади з життя різноманітних істот — від найпростіших до людини, на яких доводить, що саме кооперація є рушійною силою еволюції, а не навпаки [5].

Однак при тому, що економічна наука сама неспроможна за допомогою власної методології всебічно аналізувати структуру потреб, вона мусить позичати методологію в інших наук, зокрема психології. Сучасна психологія, у свою чергу, як і економічна теорія, є еkleктичною та альтернативною, оскільки містить велику кількість шкіл, підходів, течій, які не тільки досліджують людську душу з різних сторін і в різній спосіб, але й часто між собою мають неабиякі розбіжності. Це, у свою чергу, змушує обирати певну школу, течію або блоки цих течій, і в разі необхідності обирати ту структуру потреб, яку пропонує ця школа або течія. В залежності від того, як формується та чи інша економічна теорія, здійснюється вибір певної, більш зручної структури потреб. Не буде перебільшенням сказати, що найбільшу популярність отримала ієрархічна структура потреб А. Маслоу, яка передбачає розвиток особи від найнижчих фізіологічних потреб до найвищої — самоактуалізації. Головне в цій схемі те, що досягти наступного рівня потреб можна лише за умов задоволення потреб попереднього. Звичайно, певною мірою ця схема відповідає дійсності, якщо враховувати, що не існує людей без фізіологічних потреб і далеко не всі люди займаються творчістю. Однак є велика невідповідність між рівнем матеріального добробуту в різних країнах і духовною атмосферою та рівнем духовності. Є окремі особи, які здатні мінімізувати свої фізіологічні потреби, є велика кількість прикладів, коли люди з великими статками, за критеріями А. Маслоу, не піднялися вище третього рівня і т. п. Критика теорії А. Маслоу є і з боку гуманістичної психології, яка вважає, що прагнення до самоактуалізації ніколи не призводить до неї. Однак ми будемо критикувати не саму далеко не досконалу теорію А. Маслоу, а швидше її спрощений, вульгаризований варіант, який пропонується як певна даність в економічній науці.

Головне, на наш погляд, полягає в тому, що в цій ієрархії, з одного боку, відбулося цілковите розведення потреб, з другого — майже відсутні цілісні духовні оціночні підходи до цих потреб.

Аналіз альтернативної літератури з психології свідчить про те, що від самого народження всі потреби у людини знаходяться в певній синкретичній єдності. Пестощі для немовля є такою ж самою фізіологічною потребою як їжа, з іншого боку, творчість є першим і чи не єдиним засобом буття в світі дитини. На жаль, соціально-економічні умови можуть вбити дитячий спосіб буття у дорослому. Що стосується необхідності материнського тепла, то можна навести такий приклад. Наполеон провів експеримент з немовлятами, яких зобов'язав годувати, поїти, одягати, давати спати, але не брати на руки ні в якому разі. Цей жорсткий експеримент закінчився смертю всіх дітей [6, с. 43].

Навіть витоки наркоманії можна дослідити саме у позбавленні людини у різні періоди дитинства добрих стосунків у родині, принаймні певні види наркотичних речовин є аналогами тих гормонів, що виділяються у людини під час щирих, теплих стосунків з іншими людьми [5].

Це те, що стосується доказів більш складного розподілу потреб і, значною мірою, неадекватності саме механізму їх формування та переходу на інший рівень.

Що стосується ціннісної нейтральності всіх потреб, то, відповідно, це на руку тим економічним теоріям, які намагаються представити людину найбільш відповідною до штучної конструкції «людини економічної» і найбільш відповідною до ролі актора ринкового порядку — ніби об'єктивного та ціннісно — нейтрального. Як справедливо помітив А. Панарін, ліберальна версія про «природність» приватно-власницького інстинкту (першим словом дитини мало б бути не «мама», а «моє») звинувачує мораль і культуру в лицемірстві і приписує їм репресивний характер. Вони нібито змушують людину приховувати його природний індивідуальний егоїзм і перебувати в ролі лицеміра, що демонструє внутрішньо не властиві людині альтруїзм і жертвовність [2, с. 468].

Однак існує ще питання того, що саме економічна наука в особі Кейнса запропонувала механізми формування людських потреб не просто як соціально цінних, а підпорядкованих потребам економіки. Звичайно, що з часів Великої депресії минуло вже достатньо часу для того, щоб навчитися впливати на потреби більш ефективно, інколи навіть ювелірно, і при тому більш масштабно, імплантувати їх у такий спосіб, щоб сам «актор», «економічна людина» й не здогадалися про це. Розширюється і ареал потреб, на які впливають, вони не обмежуються потребами інвестувати чи витрат на необмежене споживання, штучними стають потреби продовження роду, створення сім'ї, вибору ціннісних орієнтирів і т. ін. Отже, якщо вірити, що суб'єктивно ніким не керований стихійно-об'єктивний або об'єктивно-стихійний ринок повністю лише проводить, знов-таки, стихійно-об'єктивний розвиток потреб, то відповідно не слід поділяти потреби на штучні та сутнісні. Якщо все ж таки розуміти, що «ринок, у якому масового покупця позбавлено статусу економічного законодавця, що диктує свою волю, представляє не хвалену «небачену руку», а монополістичну господську систему, де все заздалегідь домовлено між своїми» [2, с. 346], то такий розподіл потреб є необхідним.

Логічним є введення і таких критеріїв, за якими можна з'ясувати, наскільки ці потреби саме людські, чи ведуть вони до олюднення, або наскільки ці потреби мають біо-розлюднюючий, або соціо- та духовно-розлюднюючий характер.

Суттєвим моментом ієрархії потреб А. Маслоу є те, що вона не суперечить інверсійному співвідношенню матеріального та духовного в людині. Саме духовне повинно бути сенсом і метою людського буття. Матеріальне цьому повинно підпорядковуватись. Завдяки моделі А. Маслоу, звучить зовсім інша теза про те, що слід людину спочатку забезпечити матеріально, і тоді у неї сформується бажання творити (при тому в Україні і на всьому пострадянському

просторі можна спостерігати тією чи іншою мірою тенденції до зниження добробуту).

Ті потреби, що мають олюднюючий або соціальний характер (у значенні для суспільства) повинні розвиватися. Це є умовою як розвитку соціально-економічної системи, так і формування ноосферної цивілізації. Однак, оскільки не всі потреби є соціально нормальними, а існують ще паразитарні, руйнівні потреби, які можна розглядати як перетворені форми нормальних, то їх необхідно досліджувати з метою блокування негативних. Це також є умовою нормального ноосферного розвитку, не спотвореного «стрілою Арімана». Однак, питання в тому, що «стріла Арімана», хоча і запущена до сучасного глобалізму, була збільшена ним у багато разів, а саме вона розвиває деградаційно-паразитарні потреби [3, с. 762–768].

К. Петров справедливо розглядає необхідність поділяти потреби на деградаційно-паразитарні та демографічно обумовлені [3, с. 762–768]. Демографічно обумовлені — це ті потреби, задоволення яких дає можливість людині розвинути закладений у ній потенціал, а економіку, яка орієнтується на задоволення саме таких потреб, робить передбачуваною. В той час, як орієнтація на деградаційно-паразитарні потреби робить економіку непередбачуваною і призводить до деградації не лише тих осіб, що розвивають у собі ненормальні потреби, але й усього суспільства [3, с. 762–768].

На нашу думку, структура потреб, що використовується економічною наукою, обов'язково повинна включати в себе розподіл на сутнісні, олюднюючі та руйнівні, які не можна заохочувати. При тому обов'язково необхідно враховувати, що демографічно обумовлені потреби можливо поділити на ті, що є саме людськими, і ті, задоволення яких є базою, умовою розвитку саме сутнісних людських потреб. Крім того, духовний розвиток особистості змінює і фізіологічні потреби, й способи їх задоволення. Вважаємо за можливе виокремити серед людських потреб і ноосферні, що не тотожні самоактуалізації А. Маслоу. Ноосферні потреби — це потреби свободи, духовної єдності з всесвітом, відповідальності за життя, космоцентричної, а не егоїстичної творчості. Ці потреби, на відміну від фізіологічних, є трансцендентними, задоволення їх на кожному етапі призводить до їх розвитку, але на відміну від паразитарних потреб, це й створює ноосферу.

Висновки. «Стріла Арімана» як соціально-економічна категорія означає механізм спотворення суспільного відтворення через перетворені форми духовного виробництва та культури, яким управляє глобалізм транснаціонального капіталу. Ті об'єктивні умови, що існують для побудови ноосферної цивілізації, можуть стати умовами і для антигуманного суспільного відтворення. Процес спрямування суспільного відтворення до ноосферізації багатоступінний та багатоаспектний. Ми вбачаємо можливість соціально-економічних

перетворень через інтеграцію різних сфер духовного виробництва та культури, звільнених від їх перетворених форм. Одним із кроків до інтеграції економічної науки, до цілісного ноосферного знання є, на нашу думку, переоцінка уявлення про структуру потреб людини. У подальшому необхідно проаналізувати інші категорії, які застосовує економічна наука стосовно наявних проявів «стріли Аримана», а також знайти ті критерії соціально-економічного розвитку, що будуть суперечити критеріям ноосферизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауэр И. Принцип человечности: Почему мы по своей природе склонны к кооперации / И. Бауэр ; пер. с нем. И. Тарасовой. — СПб. : Изд-во Вернера Регена, 2009. — 152 с.
2. Гальчинський А. Принципи ноогенези в контексті вчення В. Вернадського / А. Гальчинський // Економіка України. — 2010. — № 5. — С. 16–29.
3. Мартин Д. Психологические эксперименты. Секреты механизмов психики: [идея, интерпретация, тонкости воплощения] / Д. Мартин ; пер. на рус. яз.: С. Рысев, С. Чилингарова. — 6-е междунар. изд. — СПб. : Прайм-Еврознак : Изд. дом «Нева» ; М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2004. — 477 с.
4. Панарин А. С. Православная цивилизация в глобальном мире / А. С. Панарин. — М. : Алгоритм, 2002. — 496 с.
5. Петров К. П. Тайны управления человечеством, или Тайны глобализации / К. П. Петров. — М. : Акад. упр., 2008. — 875 с.
6. Энгельс Ф. наброски к критике политической экономии / Ф. Энгельс // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. — 2-е изд. — Т. 1. — М. : Политиздат, 1955–1981.

«СТРЕЛА АРИМАНА» КАК СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ И НООСФЕРИЗАЦИЯ ГЛОБАЛИЗМА

Броницкая В. В.

В статье в социально-экономический анализ вводится категория «стрела Аримана», которая означает искажение ноосферных процессов. Анализируются пути защиты общественного воспроизводства от негативного воздействия «стрелы Аримана». Наряду с объективными предпосылками формирования ноосферной цивилизации увеличиваются и риски искажения ноосферы и усиления расчеловечивающего влияния на общественное воспроизводство.

Ключевые слова: ноосферизация, глобализм, стрела Аримана, структура потребностей, духовное производство.

«ARROW OF AHRIMAN» AS SOCIO-ECONOMIC CATEGORY AND NOOSPHEREZATION OF GLOBALISM

Bronitskaya V. V.

In this paper we introduce a socio-economic analysis of the category of «arrow of Ahriman». It means a misrepresentation of noosphere processes. Explores ways to protect the social reproduction of the negative impact of boom Ahriman. Along with the objective prerequisites for the formation of noosphere civilization the risks of distortion of the noosphere and gain antihuman effect of social reproduction increase.

Key words: noospherization, globalism, arrow of Ahriman, structure needs, spiritual production.

УДК 330.1:330.341.1

ІНТЕГРАТОРИ ЗНАНЬ: МІСЦЕ ТА РОЛЬ У ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

О. С. Марченко, доктор економічних наук, професор
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого;

О. В. Ярмак, кандидат економічних наук
Харківський інститут фінансів Українського державного університету
фінансів і міжнародної торгівлі

Обґрунтовано теоретичні підходи до визначення і характеристики інституціональних інтеграторів знань. Розроблено їх територіально-галузеву і суб'єктно-організаційну класифікації. Доведено роль інтелектуальних послуг як інтеграторів знань у інноваційному процесі.

Ключові слова: інтеграція знань, інтегратори знань, інтелектуальні послуги, інноваційний процес.

Постановка проблеми. Актуалізація теоретичних досліджень, що розкривають закономірності інтеграції знань на макро- і мікроекономічному рівнях, обумовлена роллю останніх як головного ресурсу інноваційного розвитку. Теоретично і практично значущими є наукові розробки, спрямовані на виокремлення та характеристику інтеграторів знань, обґрунтування змісту і напрямів їх діяльності як учасників системного інноваційного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показує, що сутність, види, функції, механізм діяльності інтеграторів знань